

НАУКОВІ СТАТТІ

Соціально-економічні проблеми Донбасу

УДК 338.48 (477.62)

Ю. М. Попова,

Донецький державний університет управління

СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО РИНКУ В ДОНЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

Постановка проблеми. Туристичний ринок розвивається в Україні динамічно, але не займає лікуючих позицій. Зміни в економічній ситуації країни підкреслюють недостатність використання туристичного потенціалу. Постають питання визначення сучасних передумов і подальших тенденцій розвитку туристичного ринку регіону й країни, що в подальшому дозволить об'єктивно підійти до питання щодо створення туристичної логістичної інфраструктури. В Україні є можливості створити таку сучасну інфраструктуру за світовими стандартами, але їх реалізація потребує обґрунтованого науково-методичного підходу і державної підтримки в межах вітчизняного законодавства.

Метою дослідження є визначення стану туристичної галузі, перспектив її розвитку; проведення аналізу статичних даних і нормативно-законодавчих матеріалів Донецької області й країни в цілому; надання рекомендацій щодо подальшого розвитку туристичного ринку в Донецькій області.

Виклад основного матеріалу. Аналіз публікацій із цієї проблематики свідчить, що українські й закордонні вчені систематично проводять наукові дослідження з найбільш актуальних напрямів щодо розвитку туристичної сфери. Вивчають туристичний ринок такі дослідники: В. Банько [1], В. Гончаров [2], В. Двоєзерська [3], Л. Донченко [4], В. Дубницький [5], Л. Забуранна [6], Л. Федулова [7].

Так, у роботі В. Гончарова й Н. Свиридової проаналізовано різні форми розвитку туризму, у тому числі й тематичні парки та запропоновано сформувати паспорт туристичного потенціалу Луганського регіону [2]. Л. Забуранна і К. Сіренко визначили необхідність формування і вдосконалення комплексу маркетингу туристичних підприємств [6]. У статті В. Дубницького та Н. Чухно висвітлено процес становлення і розвитку туристичного бізнесу в Донецькій області, розкрито сутність маркетингової стратегії просування туристичного продукту на внутрішньому ринку [5].

Індустрія туризму в Україні має всі передумови для потужного розвитку та входження в цивілізова-

ний світовий ринок послуг за умови врахування тенденцій та принципів інноваційного розвитку. Для цього, зазначає Л. Федулова [7], на рівні окремих туристичних компаній необхідно формувати інноваційні стратегії розвитку. У статті В. Двоєзерської наголошено на деяких тенденціях розвитку державного регулювання розвитку туризму і діяльності курортів в Україні в умовах глобалізації та євроінтеграції суспільних процесів [3]. Також і в статті Л. Донченко і Н. Гостевої визначені економічні й адміністративні механізми розвитку туризму [4].

Але питання комплексного підходу до розвитку туристичного ринку в Донецькій області й Україні в цілому в науковій літературі висвітлено недостатньо, особливо із застосуванням логістичного підходу.

Ситуація у сфері туризму та діяльності курортів в Україні характеризується такими основними чинниками за проектом Стратегії сталого розвитку туризму й курортів:

— низьким рівнем усвідомлення населенням країни і органами, що здійснюють регулювання у сфері туризму й діяльності курортів, ролі та значення туризму для соціально-економічного розвитку держави;

— відсутністю сформованих туристичних ресурсів і цілісної системи їх раціонального використання, невизначеністю напрямів їх освоєння та розвитку, неефективним і позаконним використанням унікальних природних та історико-культурних ресурсів;

— відсутністю ефективної системи захисту прав та інтересів туристів, забезпечення безпечних умов на об'єктах туристичних відвідувань і за напрямками туристичних маршрутів, своєчасного надання всіх видів невідкладної допомоги особам, які постраждали під час подорожі;

— відсутністю сприятливих умов для розвитку індустрії туризму, державної інвестиційної політики у сфері туризму й діяльності курортів і належної підтримки розвитку пріоритетних видів туризму, зокрема в'їзного й внутрішнього, сільського, екологічного;

— руйнацією системи соціального туризму, практичною недоступністю туризму для малозабезпечених

Таблиця 1

Динаміка туристичних потоків

Роки	Кількість туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності України – усього осіб			Із загальної кількості туристів, осіб					
				іноземні туристи		туристи-громадяни України, які виїжджали за кордон		внутрішні туристи	
	Дон. обл	Україна	%	Дон. обл	Україна	Дон. обл	Україна	Дон. обл	Україна
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2000	77675	2013998	3,8	1646	377871	22116	285353	53913	1350774
2001	112912	2175090	5,2	1742	416186	25443	271281	85727	1487623
2002	111783	2265317	4,9	3476	417729	28569	302632	79738	1544956
2003	158909	2856983	5,6	5137	590641	34018	344 332	119754	1922010
2004	93739	1890370	4,9	1332	436311	34346	441798	58061	1012261
2005	106534	1825649	5,8	1008	326389	39880	566942	65646	932318
2006	125568	2206498	5,6	1263	299125	54585	868228	69720	1039145
2007	151924	2863820	5,3	1720	372455	64507	336049	85697	2155316
2008	155869	3041655	5,1	3538	372752	61760	1282023	90571	1386880
2009	123073	2290097	5,4	3136	282287	50211	913640	69725	1094170

верств населення, дітей, молоді, осіб похилого віку й з особливими потребами;

— відсутністю належного прогнозування та планування розвитку туризму, параметрів туристичного потоку у відповідності до наявних ресурсних можливостей, потреб населення та економіки держави, поверхневим і фрагментарним підходом до розроблення та реалізації державної і місцевих програм розвитку туризму;

— недосконалістю організаційно-правових й економічних механізмів реалізації державної політики у сфері туризму і діяльності курортів, слабкою міжвідомчою координацією й взаємодією між органами державної влади й місцевого самоврядування;

— відсутністю цілісної й комплексної системи управління туристичними ресурсами країни, різним відомчим підпорядкуванням туристичних ресурсів, відсутністю спеціального уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань діяльності курортів;

— недостатнім нормативним, методичним й інформаційним забезпеченням діяльності органів місцевого самоврядування, громадських організацій й суб'єктів підприємницької діяльності у сфері туризму і діяльності курортів;

— недостатнім за кількісними, якісними параметрами й за структурою і рівнем наукового, методично-

го й кадрового забезпечення, зокрема у сфері управління на державному та місцевих рівнях [1].

Проаналізуємо динаміку потоків туристів, нажаль законодавством офіційно визначено три види туризму за якими наводяться статистичні дані: в'їзний, виїзний і внутрішній. Аналіз цифрового матеріалу показав, що Донецька область за кількістю туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності України не перевищує 6% за період з 2000 по 2009 роки (табл.1).

Зазначимо, що концентрація фірм за маркетинговим підходом відображає територіальну структуру попиту на туристичному ринку. Найменшою територіальною концентрацією є у Кіровоградській, Донецькій, Хмельницькій, Луганській областях; найбільшою — у Києві, Криму та деяких областях Західної України. Проблема узгодження туристичних потоків із розвитком туристичної інфраструктури вимагає від учасників такого ринку особливої уваги на наявність не тільки природних ресурсів, а й на можливості кожного регіону формувати свої, специфічні, але сучасні напрями туризму (елітного, пріоритетного, внутрішнього, релігійного, наукового, індустріального тощо). З огляду на це, зростає популярність туризму Донецької області, у тому числі й на її внутрішній туризм. Процеси формування туристичних потоків у регіоні стосуються усіх інститутів туристичного ринку, що дозволяє розгля-

Перелік чинних нормативно-правових актів у туристичній сфері України

Закони України	
„Про внесення змін до деяких законів України щодо розвитку та підготовки готельної інфраструктури до проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу” від 8 липня 2010 року № 2468-VI;	„Про курорти” (от 05.10.00 № 2026 - Ш); „Про туризм” (в редакції от 18.11.03 № 1282 - IV);
Накази Президента України	
„Про літнє оздоровлення та відпочинок дітей, учнівської та студентської молоді” у 2008 році (від 10 червня 2008 року № 533/2008) „Про заходи про розвиток туризму й курортів в Україні” (з 21.02.2007 р. №136/2007); „Про День туризму” від 21.09.99 № 1047;	„Про деякі заходи по розвитку туристичної й курортно-рекреаційної сфер України” від 11.03.03 № 207; „Про підтримку розвитку туризму в Україні” від 02.03.01 №127; „Про Основні напрямки розвитку туризму в Україні до 2010 року” від 10.08.99 № 973;
Постановлення Кабінету Міністрів України	
„Про затвердження Програми розвитку туристичної інфраструктури по напрямкам національної мережі міжнародних транспортних коридорів й основних транспортних магістралей в 2004 - 2010 рр» від 12.05.04 № 612; „Про заходи з поліпшення роботи по використанню й охороні територій курортно-оздоровчого й рекреаційного призначення в Одеській області» від 10.12.03 № 1900; „Про затвердження Порядку розробки й затвердження спеціальних методик відносно економічного обґрунтування проектів розвитку курортів и економічної оцінки їх природних лікувальних ресурсів» від 06.05.01 № 452;	„Про затвердження Програми розвитку Криму як цілорічного курортно-рекреаційного туристичного центру” від 29.01.03 № 133; „Про створення Наукового центру розвитку туризму» від 17.08.02 № 1132; „Про затвердження Державної програми розвитку туризму на 2002-2010 рр.” від 29.04.02 № 583; „Про заходи подальшого розвитку туризму” від 29.04.99 № 728;
Розпорядження Кабінету Міністрів України	
„Про схвалення Стратегії розвитку туризму і курортів” від 6 серпня 2008 р. № 1088-р. „Про затвердження плану заходів по державній підтримці розвитку сільського туризму на 2006-2010 рр.” від 03.07.06 № 373-р. „Про затвердження засад по розвитку іноземного й внутрішнього туризму” від 27.06.03 № 390-р;	„Про затвердження засад відносно державної підтримки розвитку молодіжного й дитячого туризму” від 12.05.04 №298-р.

дати їх певну синергетичність, комплексність і систематичність.

За рейтингом основних показників діяльності туристичних підприємств в Україні Донецька область посідає 5 місце одразу після Криму, Києва, Одеси та Севастополя, в якій працюють 298 місцевих туристичних фірм, більш як 500 закладів оздоровлення й відпочинку на 8750 цілорічних місць, понад 70 готелів на 5,5 тисяч місць. Отже, держава здійснює підтримку туризму й визначає його пріоритетною сферою розвитку національної економіки (табл. 2).

На туристичний попит у регіоні впливає ряд факторів, один з яких — туристична інфраструктура. До неї

відносяться готелі, туристичні фірми, сервісні центри, інформація, державні установи, транспорт, фінанси, страхові фірми та інші інститути, які сприяють розвитку туризму. Чемпіонат Європи 2012 року з футболу дає сьогодні показати світу всі можливості регіону і максимально розкрити туристичний потенціал. Державними та підприємницькими установами розроблені більш ніж 100 додаткових туристичних маршрутів, із них у Донецькій області — 10; будуються готелі із сучасною інфраструктурою. Але чи буде вся туристична інфраструктура області працювати комплексно, узлагоджено й систематично — результати будуть відомі тільки через рік. Тому, щоб попередити недоліки роботи інфраструктури туристичної

тичного ринку пропонуємо звернути увагу на закордонний досвід, наприклад, роботу Туристичної палати Польщі. Роль цієї установи — координувати дію і державних, і підприємницьких, громадських організацій по наданню туристичних послуг. Її філії зосереджені в найважливіших туристичних центрах, де ефективно розповсюджується інформація по відпрацьованим каналам розподілу. У роботі Палати простежується активне використання логістики та її інструментарію.

Наразі, туристичний бізнес включає, власне, багато елементів, і якщо кожен з них буде інноваційний і ефективний, то відчутного комплексного ефекту досягне увесь туристичний ринок

Висновки. Вирішити поставлені питання, а саме узгодження обсягів туристичних потоків з якістю туристичної інфраструктури, забезпечення діяльності туристичного ринку в рамках діючого українського законодавства й на основі світових туристичних стандартів можливо, якщо інститути туристичної галузі комплексно підійдуть до них. Новітнім інструментом забезпечення розвитку туризму в Україні є логістика. Завдяки новизні й ефективності логістичного підходу визначені проблеми полягають у комплексному й системному розв'язанні. Отже, аналіз статистичних матеріалів показав наявність високого потенціалу туристичного ринку. До передумов якісного розвитку відносяться: законодавча база, яка регулює український туристичний бізнес; сформований термінологічний апарат, учасники туристичної інфраструктури тощо. Отже, реалізація пріоритетних напрямів розвитку туризму забезпечується не тільки чинним законодавством, сучасною інфраструктурою, а й готовністю держави, підприємців і суспільства впроваджувати інновації.

Література

1. **Банько В. Г.** Туристська логістика / В. Г. Банько : навч. посіб. — К. : Дакор, КНТ, 2008. — 204 с.
2. **Гончаров В. Н.** Тематический парк в сфере туризма как экономическая категория предпринимательства в регионе / В. Н. Гончаров, Н. Д. Свиридова // Менеджер. — 2005. — №4(34). — С. 155 — 158.
3. **Двоєзерська В. С.** Тенденції державного регулювання розвитку туризму і діяльності курортів в Україні / В. С. Двоєзерська // Держава та регіони: серія „Державне управління”. — №1. — 2010. — С. 20 — 24.
4. **Донченко Л. М.** Проблеми та перспективи державної підтримки розвитку туризму / Л. М. Донченко, Н.П. Гостева // Держава та регіони: серія „Державне управління”. — 2010. — №1. — С. 37 — 42.
5. **Дубницький В. І.** Організаційно-економічні основи розвитку туризму в Донецькому регіоні / В. І. Дубницький, Н. О. Чухно // Вісн. економічної науки України. — 2005. — №1. — С. 36 — 41.
6. **Забуранна Л. В.**

Особливості комплексу маркетингу на підприємствах сфери туризму / Л. В. Забуранна, К. В. Сіренко // Актуальні проблеми економіки. — 2010. — №10 (112). — С. 58 — 63.

7. **Федулова Л. І.** Інноваційні контури розвитку туризму / Л. І. Федулова // Актуальні проблеми економіки. — 2006. — №2 (56). — С. 137 — 147.

Попова Ю. М. Стан і тенденції розвитку туристичного ринку в Донецькій області

У статті розглянуто основні чинники, що впливають на розвиток туризму в Донецькому регіоні, відповідно до загальнодержавної стратегії розвитку туризму. Надана динаміка туристичних потоків області й країни в розрізі в'їзного, виїзного і внутрішнього туризму. Досліджене чинне законодавство, яке сприяє сучасному й активному розвитку туристичного ринку. Запропоновано розвивати туристичну інфраструктуру регіону на основі логістичного підходу.

Ключові слова: туризм, Донецька область, туристичні потоки, туристичний ринок, логістичний інструментарій, інфраструктура

Попова Ю. Н. Сущность и тенденции развития туристического рынка в Донецкой области

В статье рассмотрены основные факторы, влияющие на развитие туризма в Донецком регионе, в соответствии с общегосударственной стратегией развития туризма. Предоставлена динамика туристических потоков области и страны в разрезе въездного, выездного и внутреннего туризма. Исследовано действующее законодательство, которое способствует современному и активному развитию туристического рынка. Предложено развивать туристическую инфраструктуру региона на основе логистического подхода.

Ключевые слова: туризм, Донецкая область, туристические потоки, туристический рынок, логистический инструментарий, инфраструктура

Popova Y. N. The state and progress trends of tourist market in region of Donetsk

Basic factors influencing on development of tourism in the Donetsk region are considered in the article, in accordance with national strategy of development of tourism. The dynamics of tourist streams of region and country is given in the cut of entrance, departure and internal tourism. The current legislation which is instrumental in modern and active development of tourist market is explored. Offered to develop the tourist infrastructure of region on the basis of logistic approach.

Key words: tourism, Donetsk region, tourist streams, tourist market, logistic tool, infrastructure.

Стаття надійшла до редакції 01.05.2011
Прийнято до друку 27.05.2011